

SZIGETHY GÁBOR

Lapszemle XXI.

kortársalgó

SZIGETHY GÁBOR (1942) Budapest

Napok óta kutakodom porosodó hírlapomtáramban – fiók mélyén megbújó, ott felejtett, megvénült hírlap: Ország Világ, 1961. február 8., a Magyar–Szovjet Baráti Társaság képes hetilapja. Többször átlapozom, végigolvasom az újságot, próbálom kideríteni: hatvan évvel ezelőtt miért vásároltam meg – már ha megvásároltam. Ha csak véletlenül *hozám került* példány, nem értem, hogy miért nem dobtam azonnal a szemétkosárba annak idején.

Talán a vígszínházi bemutatóról készült képes beszámoló okán vásároltam meg és őriztettem a foszladozó hírlapot? Jelenetfotó: Verebes Károly, Ruttikai Éva és Benkő Gyula, mellette „értékelő” képaláírás: „A Vígszínház Calderon mulatságos darabját, *A huncut kísértet*ét újította fel, Nógrádi Róbert ötletes rendezésében.”

Az idő tájt színházi életpályáról álmodó díszletmunkás voltam a Vígszínházban. A Calderon-darabot 1961. január 14-én mutatták be, az előadást papíron és elméletben Nógrádi Róbert rendezte. Ám a valóság: egy héttel a bemutató előtt a színészek – Ruttikai Éva, Benkő Gyula és Szakáts Miklós – arra kérték a színház vezetőségét, hogy a főrendező Kazán István legalább a közlekedési szabályokat határozza meg pontosan a színpadon, mert a vidékről Budapestre fölpártfogolt rendezőnek az öt hét próbaidő alatt még az sem sikerült.

A huncut kísértet barokk cselvígjáték, s minden azon múlik, hogy szándékosan vagy véletlenül ki, mikor, melyik ajtón, melyik szobába kivel és miért lép be, ott kivel találkozik s néz farkasszemet.

Ha a színész nem tudja, miért áll ott, ahol éppen áll, a néző végképpen nem érti: mi és miért történik a színpadon.

Ötletes rendezés? A Vígszínházban 1961 tavaszán estéről estére a színpadon fanyar kedvetlenség és zűrzavar, a nézőtérén tömör unalom – bukás.

Lapozgatom a régi hírlapot. Lelkesen hitvalló vezércikk: *Öt éve ült össze a XX. Kongresszus*.

A XX. Kongresszus nem színház volt, hanem ravasz, körmönfont, alattomos politikai színjáték, valóban *ötletes rendezés* – Hruscsov elvtárs évtizedekre titkosított jutalomjátéka.

Emlékszem, 1956. február utolsó napjaiban a Kossuth Rádióban minden este a tervezett műsorok helyett – csak évtizedek múltán derült ki: többszörösen cenzúrázott – másfél-két órás összefoglalókat közöltek a Szovjetunió Kommunista Pártjának Moszkvában zajló XX. Kongresszusáról. Nagymamát ez arra ingerelte, hogy öreg Telefunken rádiókon minden este éjfélig a salzburgi adót hallgassa: Bachot, Mozartot, Beethovent...

Kamaszkoromban kettesben éltem imádott, hívő keresztény, budai polgár nagymamával; ott-honunkban sok évtizedes hagyomány volt félni a kommunistáktól és utálni őket. *Ezeknek egy szavát sem szabad elhinni* – erre oktatott nagymama 1956 februárjában, amikor estéről estére nem hallgattuk a *dolgozó népek* szánt összefoglalókat a XX. Kongresszusról.

Öt éve ült össze a XX. Kongresszus – írta emlékező áhítattal a névtelen újságíró 1961. február 8-án. A szerző magyar–szovjet barát volt, nagymama és én magyarbarát: mi más látószögből láttuk a nagyvilágot, a világtörténelmet és a maroknyi magyarság sorsát a földgolyóbison.

Ünnepélyes, balga, bolsevik rajongás 1961-ben: „Pontosan fél évtizeddel ezelőtt ült össze a világtörténelmi XX. Kongresszus, amelyen Hruscsov arról beszélt, hogy »olyan magaslatra jutottunk, ahonnan már szabad szemmel láthatók a végső célhoz vezető út nagy távlatai«.”

Kommunista erény: szabad szemmel látják a semmit. Cinikus (értelmes) vagy szemellenzős (ostoba) marxista pártkatonák évtizedekig áhítatos hitvallása: *világtörténelmi XX. Kongresszus* – de talán még a Moszkva-lakáj Kádár János sem ismerte (ismerhette?) Hruscsov *elvtársa* 1956. február 25-én elhangzott beszédének hiteles, teljes szövegét.

A Magyar–Szovjet Baráti Társaság firkászának rövid, rajongó írását olvashattam (olvashattuk!) 1961. február 8-án: „S ha most, öt esztendővel e szavak után körülnézünk a világban, elmondhatjuk: e magaslaton éppen a huszadik kongresszus gyűjtötte meg a forradalmi értelem, a szocializmus és a bátor, alkotó gondolkodás új fényesóróit.”

KECSKÉS PÉTER, Uranographia XII., 2008–09

1961 kora tavaszán a becsületes, gondolkodó magyarok számára már szomorúság koszorúzta, halványodó emlék 1956. november 4. ágyúudörgéssel, lőporfüsttel, tankcsörömpöléssel ránk zúduló hajnala, amikor összeszoruló szívvel átéltük: meghalt a remény.

Ötletes rendezés: évtizedekig nem ismerhette meg a világ Hruscsov pártfőtitkár szánjuk-bánjuk, de nem tehetünk róla alaphangú – *mi, elvtársak, ártatlanok vagyunk, mint a ma született bárány, Sztálin, Berija, Jezsov elvtársak az elvetemült bűnösök* –, ravasz, körmönfont, alattomos „gyónását”.

Kádár 1956 után gyakran emlegette *Péter Gábert és bandáját* – azaz a kommunistákat gyilkoló kommunistákat. A kommunis tagyilkos kommunista Berija Hruscsov ítélezésében: *Berija bandája, a Berija-féle banda*.

Bolsevik kulcsszó: *utólag*.

Rajk László kommunista belügyminiszter 1949-ben Rákosi Mátyás párttatyáisten szerint az imperializmus ügynöke – *utólag*, 1956. október 6-án kommunista mártír; Nagy Imre 1958. június 16-án bitófára küldött hazaáruló, 1989. június 16-án *utólag* kommunista mártír, nemzeti hős. Hruscsov is *utólag* döbbsent rá, hogy Berija, Sztálin bizalmasa, a szovjet nemzet- és állambiztonság főhatalma valójában *a külföldi hírszerző hatalmak ügynöke*, ezért a kommunista Beriját a kommunisták tisztázatlan körülmények között főbe lőtték. Utólag mártírrá avatni – pártfordulás – az összeomló szovjet birodalomnak már nem maradt ideje.

Mi lett volna, ha...? Nincs volna, nem volt ha! 1956-ban hazánkban a bolsevikok jöttek, mentek, visszajöttek, maradtak. 1961-ben *tudatlan* voltam (tudatlanok, tájékozatlanok voltunk valamennyien); 1988-ban – amikor magyar nyelven Hruscsov beszédének teljes szövege először megjelent – ismerem (ismerhettük) meg Hruscsov politikai valomásnak álcázott taktikus szóáradatát. Este, éjszaka, egy ültömben olvastam végig; már hajnalodott, felzaklatva még mindig a lassan világosodó égajlát bámultam.

Családunkban nem felejthető emlék volt 1956. november 4. álmokat gyilkoló hajnala. Őriztem, időről időre kézbe vettem, olvastam az 1956. október végén, november elején vásárolt napilapokat. Számon tartottuk Rákosi, Gerő, Kádár szemrebbenés nélkül világba kürtölt hazugságait. De akkor, 1988-ban a hajnali félhomályban Hruscsov beszédét ol-

vasva értettem meg igazán a bolsevizmus erkölcsatlenségét, undorító emberellenességét, fondorlatos aljasságát teljes, szégyenteljes mélységében.

Sztálin korlátlan hatalmú, elmebeteg tömeggyilkos – ezt tudtuk 1956-ban. A népi demokráciának álcázott proletárdiktatúra fából vaskarika – ezt mindennap tapasztaltuk. Aki nincs velünk, azt likvidáljuk – megszenvedtük, átéltük. De hatvan év múltán is – az Ország Világ évtizedeket túlélte példányát lapozgatva és újra elolvastva Hruscsov 1956. február 25-én elmondott beszédének szövegét – azon töprengök, akkor és ott az elvtársak, akik *előben* hallgatták a pártfőtitkár többórás szónoklatát, vajon mivel altatták, nyugtatták, kábították a lelkiismeretüket. Vagy igaza van Sztálinnak – „mi, bolsevikok, különös szabású emberek vagyunk” –, és a kommunista gyilkosoknak hitbuzgalmi alapon nincs lelkiismerete?

Próbálok elképzelni, hogy mit éreztek, mire gondoltak 1956. február 25-én a Szovjetunió Kommunista Pártja XX. Kongresszusának küldöttei, amikor az addig munkásmozgalmi istenként tisztelt Sztálin elvtárs uralkodásának elborzasztó tényeiről értesültek: „Megállapítást nyert, hogy a központi bizottságnak a XVII. Kongresszuson megválasztott 139 tagja és póttagja közül 98 főt, azaz 70 százalékot letartóztattak és kivégeztek (a többséget 1937–1938-ban).”

Ezt hallva hány hithű – cinikus vagy szemellenzős – elvtársnak jutott eszébe az *eretnek* gondolat: lehet, hogy most Hruscsov elvtárs fogja a küldöttek és a megválasztott központi bizottság négyötödét „a külföldi hírszerző szolgálatok ügynökének” ítélni és likvidálni?

Az ukrán Hruscsov a minden oroszok számára *szent orosz föld* helyett *szent szovjet föld*ről beszélt! Sok elvtárs okkal aggódott: vajon hány elvtársáról fogja Hruscsov elvtárs a közeljövőben kideríteni, hogy valójában sztálinista, revizionista, nacionalista, fasiszta, azaz akasztófára érett haza- és pártáruló?

1961-ben elfelejtettem a Magyar–Szovjet Baráti Társaság képes hetilapját a szemétkosárba hajtani. 2019-ben a *megvénült* újság vezércikkét és Hruscsov rémálmokat felidéző beszédét olvastam: „a világtörténelmi XX. Kongresszus”.

Emlékszik még valaki Budapesten Nógrádi Róbert hatvan évvel ezelőtti *ötletes* Calderón-rendezésére?